

Thomas Seiterich

A pápa félelme a világtól

Joseph Ratzinger bíboros nagy figyelmet keltő választási beszédet mondott, mielőtt 2005 áprilisában bevont volna a konklávéba, amely végül pápává választotta őt. A Hittani Kongregáció akkori vezetője egy főpapi misén a bíborosoknak, a pápaválasztóknak prédikált. A különben oly józan Ratzinger nem takarékoskodott a drámai szavakkal és képekkel. Az egyházat ahhoz a viharba került hajócskához hasonlította, amelyet a korszellem és a korra jellemző tévedések hullámai dióhéjként dobálnak ide-oda, s amelyet az elsüllyedés veszélye fenyeget: A hitetlenség hullámai már becsapnak a csónakba – s ilyenkor olyan kormányosra van szükség, aki nyugodt kézzel és Krisztusba vetett rendíthetetlen bizalommal kormányozza a római egyház hajóját, megbízhatóan tartja az irányt, és megnyugtatja a csónak szorongó utasait.

Ezzel a hatásos választási beszéddel a hivatalát régóta betöltő hittani prefektus pápaságának alapmintáját és programját egyaránt feltárta: XVI. Benedek a belsőt (az egyház fenyegetett hajócskáját) és a külsőt (a viharos hullámokat – az egyháztól távoli, hitetlen jelent) megkülönböztetve fogja fel a világot. XVI. Benedek ezzel lemond a *II. Vatikáni Zsinat* (1962-1965) világra nyitottságáról, mégpedig egy lényegét tekintve kicsinyhitű és védekező stabilizációs irányvonal javára.

Eddig hivatalgyakorlásával a pápa nem okozott csalódást a kúria és a világegyház szkeptikus, aggodalmaskodó bíborosainak. Csalódtak viszont azok, akik előrelendítő lökést, vagy éppen valódi, alapvető reformokat reméltek az idős bajor főpaptól.

A vatikáni „autista”

Pápává választása előtt Ratzinger nyugodt ügymenetet ígért a római kúriának. Ez sokak számára szükségesnek tűnt, mert elődje, Karol Wojtyła 26 éve alatt valóságos lengyel kamarilla terpeszkedett el Rómában. A pápai utakról olykor Wojtyła-kedvencek érkeztek a Vatikánba, s részben

nehezen lehetett integrálni őket. Az ún. Új Lelkiségi Mozgalmaknak a pápáért lelkesedő rajongói nyugtalanságot keltettek, és túlságosan nagy káoszt jelentettek a kérdemesült kúriatagok és az egyházi hatalom diszkrét gyakorlóinak szemében.

Az a nyugalom, amelyet XVI. Benedek mint „a szent széken ülő autista” áraszt – ez Őszentsége aktuális gúnyneve a Vatikánban –, olykor egyenesen kísértetiesnek tűnik a világegyház némi felelős tisztségviselője számára. Hogy mit csinál ez a pápa egész nap, többnyire ismeretlen marad. Mit ír éppen? Vagy ez téves feltételezés? Mindazonáltal a német „pápa professzor” olyan hatékonyan bánik az idővel, és olyan kitűnő teológiai bedolgozói vannak, hogy képes nem csupán sokat vitatott teológiai állásfoglalásokat és körleveleket írni a szeretetről (2006) és a reményről (2007), hanem még egy vastag könyvet is publikálni „a názáreti Jézusról” (2007). Hasonló súlyú és egyúttal hasonlóan vitatott könyvvel egyetlen pápa sem állt elő a francia forradalom óta.

Kiszámítható pápa

Nyugodt ügymenet: A fontos kinevezésekkor – William Levada a Hittani Kongregáció prefektusaként, Tarcisio Bertone bíboros államtitkárként – a „B 16-os”-nak („nehézbombázónak”) is nevezett pápa kiszámíthatóan jár el. A Hittani Kongregáció vonzáskörébe tartozó férfiakat nevez ki, olyanokat, akik éveken át bedolgoztak neki. Elődjétől eltérően nem favorizálja az Új Lelkiségi Mozgalmak képviselőit. Ratzinger főpap idején a hatalomra törő személyi prelatúra, az *Opus Dei* fái nem nőnek az égig. Az igazi forrófejűek helyett a Rómához hű közép-rendi közösségeket – még a haladó jezsuitákat is. A püspöki kinevezések alkalmával kevésbé kerülnek sorra a „szélsőjobbok”, mint Karol Wojtyła idején.

XVI. Benedek nem tágtítja ki túlságosan a pápai hivatalt, ellentétben karizmatikus hivatali elődjével, akit

időnkint az a veszély fenyegetett, hogy túlságosan is saját személyes teológiai vonzódásai és ellenszenvei szolgálatába állítja a pápai hivatalt. Ratzinger pápa ezzel szemben megpróbál szerényen az emberfeletti nagy hivatal háttérében maradni (és ez az erőssége). Kerüli a nagy, teátrális gesztusokat, és lemond elődjének nyughatatlan utazásairól. Már első hivatali napjaiban úgy rendelkezett, hogy a boldoggá avatásokat a jövőben a helyi főpásztorok végezzék.

Az emberiség tanítója

Ratzinger pápa az emberiség tanítójának tartja magát. Tanító iratokat készít a kereszténység alapvonásairól (hit, remény, szeretet), s ezekkel akarja felrázni és megtéríteni az emberiséget. Ki akarja engesztelni egymással a hitet és az értelmet, a hitet és az igazságot, hogy az intellektuális nyugati emberek ismét katolikus módon gondolkodjanak, és katolikussá legyenek.

Az emberiség tanítója – ezt az eredeti és egyáltalán nem kis víziót alakította ki hivatalára vonatkozóan XVI. Benedek. Következésképpen a Péter trónján ülő teológus a maga intellektuális meggyőző erejére épít, beszédekre, könyvre és írásokra. A sok utazás csak zavarná a pápaságnak ezt az elképzelését. Az előd, Wojtyła pápa viszont a világ misszionáriusának tartotta magát. A lengyel pápa a karizmájára, személyes jelenlétére, a tömegekkel való személyes találkozásra épített – Ratzingert viszont inkább megrémisztik a tömegek.

XVI. Benedek erősségei közé számít, hogy nem enged annak a kísértésnek, hogy szélsőségesen karizmatikus elődjét, a médiaszár II. János Pált utánozza. Persze nem is lenne képes rá, még ha akarná, akkor sem.

Nem a szegények pápája

XVI. Benedek nem pápája a szegényeknek, tehát ama katolikusok nagy többségének, akik az ún. Harmadik Világban élnek. Számukra csak kevés mondanivalója van. Az ő életviláguk

idegen tőle. Ez örömeikre és bajaikra egyaránt érvényes. Joseph Ratzinger olyan szilárd, megbízható keretek között nőtt fel, és olyan mindenfelől bebiztosított módon élte le felnőtt életét, hogy értetlenséggel reagál a valamikori alapértékek, a plébániai és családi struktúrák világszerte terjedő felbomlására. Válasza alig több, mint az egykori hagyományos erkölcsi prédikáció kissé modernizált változata.

A katolikus egyház sehol sem növekszik olyan viharosan, mint Afrikában, a Szaharától délre. Ott azonban még sosem járt a pápa. Őt, a nyugati filozófust és akadémikus dogmatikust nem vonzzák a világ hátrányos helyzetű tájai. Rövid kitérőt csupán Braziliába tett, a *Latin-amerikai Püspöki Konferencia* megnyitására [ez a konferencia egy Mária-kegyhelyen, Aparecidában zajlott, 2007 májusában; ld. „Érted vagyok”, 2008. június, 23. o. – a Szerk.] – ám ezt az utazást gondosan „megszűrték”, csak kevés találkozást iktattak be: a bádogvárosok szűkösségét és nyomorát, a szegények és föld nélküliek szorultságának látványát megtakarították a legfőbb főpapnak. XVI. Benedek 81. évében jár, és ügyel a határaitra. Ha túlságosan „színese” válik számára a helyzet, lemondja a programot, és előrehaladott korára utal.

A Nyugat pápája

XVI. Benedek előszeretettel hivatkozik európai gondolkodókra és az európai szellemtörténet vitáira. Az a veszély fenyeget, hogy a világegyház szellemi tere nála a Nyugatra zsugorodik. Vajon magáévá tette-e ez a pápa akár csak egyszer is az Újvilág valamely ösztönzését, vagy Ázsia, Afrika gazdag istenszemléletének egyetlen gondolatát is? XVI. Benedek nem annyira járatos a jelenben, mint a késő ókorban. Az általa előnyben részesített egyháztanítóval, Szent Ágostonnal (354-389) él elbűvölően „egyidejű” párbeszédben.

Amikor a Hittani Kongregáció prefektusa volt, ismételtén „a kicsik hitének” védelmezőjeként mutatkozott, szembeállva a mindent megkérdőjelező teológusokkal. Legfőbb főpapként is mindenekelőtt a modern kor által fenyegetett jámbor hívők pápájának tartja magát. Hagyományos nyugati, s ezzel regionális ember ő, nem globális nagyság, így aztán – ezt

kell józanul megállapítanunk – csődöt mond, amikor a római pápa hivatalával szemben támasztott globális igényekről van szó.

Tanuló pápa

Az a pápaság iránti lelkesedés, amelyet II. János Pál pápa váltott ki, tartós: az elmúlt évben jó 3,5 millió ember vett részt XVI. Benedek miséin, áhítatain és beszédein. Aki ezeken látja Benedetto pápát, egy barátságos öregúrral találkozik. XVI. Benedek megbirkózott azzal a szerepváltással, amely azt kívánta tőle, hogy a hittani hatóság cerberusából „szentatyává” váljék, aki kisgyerekeket becézget és párokat áld meg. Számára kemény munka a sok találkozás, ez sok erőfeszítésbe kerül a nyolcvan fölött járó embernek.

Úgy tűnik, személyesen is sikerült megváltoznia, és a Hittani Kongregáció élén álló önfejű emberből olyan egyházi vezetővé válnia, aki ha szükséges, helyesbíti magát. Utólag helyesbíti magát, ha valamit elügyetlenkedik vagy valamivel visszatetszést kelt, mint például Sao Paulóban azzal a kijelentésével, hogy az indiánok vágyakozva várták a keresztény missziót; vagy Auschwitzban, ahol kijelentette, hogy a német nép csupán csak Hitler által kihasznált áldozat volt. A pápa híres-hírhedt regensburgi beszéde a Mohamed prófétára vonatkozó lekezelő idézetekkel végső soron mégiscsak új lendületet adott a keresztények és a muszlimok közötti, a világbéke szempontjából fontos párbeszédnek, hála a pápai helyesbítésnek, de 138 vezető iszlám teológus elkötelezettségének is.

Nem a reformok pápája

Visszafelé tekintő irányvonalával XVI. Benedek a leépülést támogatja a katolikus egyházon belül. Azoknak a nőknek, akik az egyházközségi munka nagyobbik részét végzik világszerte, ez a pápa nem nyit új távlatokat. Azoknak az egyházközségeknek, amelyek minden földrészen egyre katasztrofálisabb paphiánytól szenvednek, XVI. Benedek kenyér helyett követ ad. Nála nem talál visszhangra, hogy a hívőknek joguk van az eucharisztiaira mint a katolikus hit központi szentségére – mert e pápa számára a biztosított lelkipásztori ellátásnál és az eucharisztia lehetővé tételénél fon-

tosabb a ragaszkodás a papi nőtlenség egyházi törvényéhez. Az, hogy a papok kényszerűen elrendelt nőtlensége a Rómával egyesült keleti egyházakban nem érvényes, és hogy következőképpen ott nem probléma a paphiány, a „B 16-os” számára nyilvánvalóan nem játszik szerepet.

Miközben a katolikus egyház a lelkipásztorok hamis hangsúlyai és a hiányzó papok miatt – mindenekelőtt Latin-Amerikában – hívők millióit veszíti el (akik többek között az új pünkösdisták egyházakba térnek át), a pápa az örök tegnapiak maroknyi nyájára összpontosít. Általános az a törekvése, hogy a tradicionalistáknak tegyen engedményeket a római egyházon belül és kívül – többek között a halott egyházi nyelv, a latin, illetve a régi „tridenti” mise felértékelésével [legutóbb pedig a lefebvrista püspökök sok botránkozást kiváltó visszavételével – a Szerk.]. Ha most iskola-mesteri módon ténylegesen megtiltana még a kézbe áldozást is, ahogy hallani lehet, akkor tökéletes lenne a visszavonulás a zsinat előtti egyházba.

Általánosan reakciós törekvése mellett nem esnek különösebb súllyal latba XVI. Benedek nyitottságról tanúszkodó jelei, például többórás találkozása az 1980-ban Róma által megrendszabályozott teológussal, Hans Künggel (a castelgandolfói nyári rezidencián, 2005-ben).

Ilyesmire ismételtén előadódik a történelem során: akadnak rendkívül okos emberek, akik merő gondolati tündöklésből elmennek amellest, ami kézenfekvő és szükséges. A mélyen hívő és aligha bármikor is cinikus XVI. Benedek ilyen ember. Az ő pápasága idején nem fog megtörténni a nők felértékelése, nem fogják megengedni az áldozást az újrarászódott elváltaknak, nem fogják átgondolni a katolikus szexuális tanítást – ahogyan nem fognak engedni a kényszercölibátusból sem vagy a római centralizmusból, amely egyre jobban erősödik, és gúzsba köti a helyi egyházakat. Nem fog bekövetkezni a világegyház régen esedékes regionalizálása vagy az egyházi vezetés reorganizációja sem, amelyeknek az lenne a céljuk, hogy megnyirbálják a Nyugat befolyását, és növeljék a többi földrész befolyását, ugyanis már régen ott él a katolikusok többsége.

Forrás: Publik-Forum, 2008/5